

Huber Péter: Ős Máté Evangéliuma?

Az egyházatyák írásait kutatva botlottam egy fogalomba: „az elveszet Máté Evangéliuma”. Mikor ennek kicsit nyomára indultam egy egész más felismerés lett az, ami e munkám eredményessé tette.

Egyszerűség kedvéjért az alábbiakban felhasznált Pápiász (60-139) és Kaiszareiai Euszebiosz (265-339) idézeteket az előttem pont nyitva álló Szigeti Jenő: Máté Evangéliuma és a „héber dialektus” című művéből veszem át.
[http://www.kisegyhazkutato.hu/dokumentumok/Biblikum/Szigeto_Jeno_Mate_evangeliuma_es_a_heber_dialektus.pdf]

Euszebiosz szerint: „Máté ugyanis előbb a zsidóknak hirdette az igét, minthogy azonban más népekhez is el kellett mennie, anyanyelvén írásba foglalta evangéliumát, melynek megalkotásával már ottlétekor kárpótolta azokat, akiktől elvált” (EE 3.24.6). Pápiász pedig így fogalmaz: „Máté a héber gondolkodásnak megfelelően írta le a mondásokat, magyarázatokkal is ellátta ezeket, amennyire tudta, mindegyiket.” (EE 3.39.16) Vagy egy másik fordításban: „Máté héber (arámi) nyelven összeállította az igéket, melyeket ki-ki úgy fordított le, amint tudott”.

Gondolom, nem én vagyok az egyetlen, aki alaposan megvizsgálta: nem Tamás apokrif evangéliuma-e a Q vagyis az a tanítás gyűjtemény, mellyel a mai Máté Evangéliuma írója kiegészítette az Ős Márk evangéliumot.

És most hirtelen átfutott az agyamon, hogy Pápiász tulajdonképpen egy „mondások”, „igék” (görögül *logionok*) gyűjteményéről beszél! Lehetséges, hogy az eredeti Ős Máté Evangéliuma tulajdonképpen egy a Tamás evangéliuma stílusában arámi nyelven írt mondás gyűjtemény, mely eredeti formában ugyan nem maradt ránk, de lényegében nem más, mint a két forrás elmélet Q-ja, így tartalma tovább él a mai Máté Evangéliumban?

A magam részéről ezt elég valószínűnek tartom s azt a művet T0-val jelölöm.

A hagyomány szerint Máté 15 évig hirdeti az igét a zsidóknak, majd többek közt Etiópiában tevékenykedik (sok eltérő álláspont)

Máté valószínűleg 41-ben fejezi be Ős Evangéliumát és a Jakab mártír halálát követően, 42-ben hagyja el Palesztinát.

Ez az eredeti arámi nyelvű mű Szent Jeromos (347-420) idejében még meg volt, legalábbis 392-393-ban írt „De Viris Illustribus” (A kiváló férfiokról) írásában ez áll: „**MÁTÉ**, akit egyúttal **LÉVINEK** is neveznek, a vámosból lett apostol, aki először héber nyelven állította össze Krisztus evangéliumát Judeában, azok számára, akik a körülmélték közül lettek hívőkké; ezt valaki utána görög nyelvre is átültette, de ez nem egészen biztos. A héber nyelvű írását viszont mindmáig őrzi a tudásában kimagasló Pamphilosz által alapított caesareai könyvtár.”

Kiragadnám a fentiekből ezt a töredéket: „**ezt valaki utána görög nyelvre is átültette, de ez nem egészen biztos**”. Nyílt bizonyítéka ez annak, hogy Jeromos tisztában van vele: ez a könyv nem azonos a ma ismert Máté Evangéliumával, hisz azt maga fordította görögből latinra. (I. Damáz pápa kérésére átnézte az ó latin Bibliát, a Vetus Latinát, amit kb. a 2. század első felében fordítottak ó latinra. A helytelenül fordított részeket, betoldásokat kijavította az eredeti görög szöveg alapján. Az ily módon újr fordított Szentírást nevezték Vulgatának a 13. század óta. [https://hu.wikipedia.org/wiki/Szent_Jeromos])

Egy érdekes melléktörténete valószínű e műnek, hogy kb. 185-ben Pantaiosz (Szicília?, 2. sz. közepe – Alexandria, 216?) megtalálta s Szent Jeromos szerint Alexandriába vitte azt:

„Egyikük volt Pantainosz is, akiről azt tartják, hogy először Indiába ment, azután azt mondják, hogy megtalálta Máté evangéliumát, mely odaérkezését megelőzve jutott el egyes ottani bennszülöttekhez, akik már ismerték Krisztust, mert nekik Bertalan, az egyik apostol hirdette, és otthagya a héber betűkkel írt Máté-féle írást, melyet meg is őriztek, mind a szóban forgó ideig.” (EE 5.10.3)

„XXXVI. PANTAINOSZ, a sztoikus irányzat filozófusa. Régi alexandriai szokás szerint, Márk evangélista alapítása óta itt mindig is voltak tanítói az egyháznak, ezek legalább akkora hozzáértést és műveltséget mutattak fel a szent iratok, mint amekkorát a profán irodalom területén. Pantainoszt ezért Indiába küldték, mivel követük Demetrioszt, Alexandria püspökét erre kérte. A tizenkét apostol közül Bertalan járt Indiában, ő Urunk Jézus Krisztus eljövételéről a Máté szerinti evangéliumot prédikálta, és ennek héber nyelven írt példányát Pantainosz magával hozta Alexandriába, mikor oda visszatért. A Szentírás könyveihez sok megjegyzést fűzött, de az egyházakra inkább élő szavával hatott. Működési évei Severus császár és Antoninus – akit melléknevén Caracallának is mondanak – idejére tehető.,, (Szent Jeromos: A kiváló férfiakról [392])

A ma ismert Máté Evangéliuma ős formája, melyet T1-el jelölök, s mely szerintem még nem tartalmazta a mainak első két részét, szerintem az 50-es évek elején íródott, az ős Máté (T0) és ős-Márk (K0) esetleg néhány kisebb kiegészítő jegyzetek felhasználásával görög nyelven. Miért görögül? A fentebb említett írásból két további idézetet is átveszek:

Erdős József (1856-1946) írja: „A görög szöveg eredetisége mellett bizonyít, nevezetesen az egységes, egyöntetű stílus, amely olyan következetes, hogy a fordításnak még csak a látszatát sem kelti fel: továbbá az ószövetségi helyek idézési módja, amely azt igazolja, hogy Máté a Szeptuaginta szövegét éppen olyan módon idézi, mint a másik két szinoptikus társa, holott akármely fordító is inkább ragaszkodott volna az ószövetségi héber szöveghez, mint a Szeptuagintához”.

Varga Zsigmond szerint (Márknál) „emelkedettebb, a műgondra, a mondat szerkesztés szabatoságára jobban hajló görögséget képviseli. Azokon a helyeken, ahol szemmel láthatóan Márkot használja forrásul, gondosan kiigazítja Márk esetleges keményebb kifejezőmódját, egy-egy ponton megfelelőbb szót használ egy fogalom kifejezésére,

vagy a mondatszerkesztés érdekességét, zökkenőjét igyekszik gondosan eltüntetni. Az evangélium írója ugyancsak tartalmi alapon, önállóan szerkeszt.”

Ez utóbbi értelmében a szerző egy görög nyelvű ős Márkot használt fel.

Ha görög is a nyelv a célközönség egyértelműen a zsidóság és a megírás helye csakis Jeruzsálem lehet. Az író (szerkesztő) viszont már nem Máté, de mert az ő Evangéliuma az egyik alapforrás, az ő nevét viszi tovább ez írás.

A youtube-ón találtam egy érdekes filmet: „Akik látták Jézust” (Eyewitness to Jesus - 1996)[https://www.youtube.com/watch?v=MSnt_TeVfww].

1994.12.24-én a London Times tárta először a nyilvánosság elé Carsten Peter Thiede (1952-2004) német tudós kutatásait, mellyel egyszerre két Evangélium: Máté és Márk eredetét sikerült az i.sz. 68 elé hozni. A film bemutatja azt a papirusz töredéket, melyben a kutató, Márk evangéliuma töredékét ismeri fel. A töredék része a Qumráni leleteknek pontosabban egy a 7. barlangban talált „Róma” feliratú cserépedényben talált papiruszoknak. A Qumráni eszéneusok, a római hadak által történ i.sz. 68-i megsemmisítésük előtt, rejtették el legféltettebb kincsüket: a több mint 800 könyvet tartalmazó könyvtárukat.

Minden hiába, ma 21 évvel később a hivatalos egyházi teológusok még nem voltak hajlandók elfogadni ezt a bizonyítékot. Nem csoda százával kerülhetnének szemétdombra bölcs írásaik, melyben behódolva a világi ateistáknak, maguk is sokkal későbbre helyezik az Evangéliumok keletkezését.

Egy érdekes mellékmondata a filmnek, hogy mindkét Evangélium a „Czézarea Filippi” néven említi azt a várost, melyet 61-ben II. Heródes Agrippa (48-93) Neronias névre változtat a császár tiszteletére, majd annak 68-ban bekövetkezett halála után a város visszaveszi eredeti nevét: Baniás. (Mt.16:13; Mk.8:27)

Ha esetleg a Márk töredék vitatható is mert túl kicsi ahhoz, hogy az azonosítás biztos legyen, ugyanez nem mondható el a P64-el jelölt Máté Evangéliuma töredékekről.

(Las Vegas, 2015.10.20)

U.I.

Csak egy napig remélhettem, hogy én találtam fel a spanyol viaszt...

Ma kezembe került Ortensio da Spinetoli: Máté, Az egyház evangéliuma című műve s benne az alábbi kijelentés: „Nem hiányoztak és ma sem hiányoznak azok a szerzők, akik e forrást a Papiasz által említett *logion*-gyűjteménnyel azonosítják”

[<http://mek.niif.hu/00100/00181/html/02introd.htm>]

Jogos viszont ez esetben megkérdeznem mivel magyarázható, hogy eddig nem találkoztam ezzel a szemlélettel? A választ talán pont ez írás adja meg az alábbi kijelentésében: „Papiasz szövege azon túlmenően, hogy bizonytalan és általános,

valószínűleg az ősegyháznak azt az apologetikus törekvését tükrözi, amely tekintélyes személyeknek, lehetőleg valamelyik apostolnak próbálta tulajdonítani az Újszövetség anonim szövegeit.” Akárcsak a fentebb említett papirusz esetében semminek nem szabad ellentmondania bölcs teológusainknak. Ha kell, csalónak nevezünk ki minden ókori egyházatyát, de a téves és hamis ateistákat megszégyenítő tanaink nem csorbulhatnak!

Pedig pont jelen írásom előkészítése során akadt meg a szemem Szent Jeromos (347-420) 392-393-ban írt „De Viris Illustribus” (A kiváló férfiokról) írásában Jeromos Lukáccsal kapcsolatos észrevételén pontosítva azon, hogy a 2Kor.8:18-ban („Elküldöttük pedig vele együtt amaz atyafit is, a ki az összes gyülekezetekben dicséretes az evangéliomért;”) Lukácsot véli felfedezni. Ha ez a megfigyelés helyes, akkor 56-ban (a levél kb. keletkezési dátuma) már kellett, hogy létezzen Lukács Evangéliumának egy ősi formája.

Ma nyugodt szívvel kijelenthetem, hogy mindhárom szinoptikus Evangélium első formája 64 előtt már elkészült.

(Las Vegas, 2015.10.21)

Rövidítések: EE = Euszebiosz: Egyháztörténete

(Utolsó módosítás: 2018.12.30)